

Bijdrage tot de geschiedenis van de Sint-Gorikskerk van Haaltert

Speciaal nummer Mededelingen Heemkring Haaltert - 6e jaargang, nr 2

De vorige parochiekerk

Stond er voor de afgebrande kerk een ander gebedshuis op het dorp of stond de kerk destijds in het landelijke Brantegem of Gotegem ?

Oude toponiemen verwijzen naar die richting. Benamingen zoals Papenveld (Keiberg); Kloosterken (Gotegem) en Kruisveld (Brantegem) wijzen toch op kerk- of kloosterbezittingen.

Zeker is dat er voor 1450 een grote kapel stond in Brantegem (Kapel te Brantegem of kapel te Landegem) waar elke week de mis opgedragen werd. Anderzijds lezen wij in de oudste geschreven bron, de stichtingsoorkonde van het kapittel uit 1046, dat voor die tijd reeds een klooster stond te Haaltert.

In de vermelde oorkonde (bewaard in het Bisschoppelijk Archief te Gent) staat dat het Kapittel gesticht werd in de parochiekerk te Haaltert door Heer Engelbert van Oisy. De stichter kreeg er trouwens een praalgraf.

Het Haalterts Kapittel was een Kollege van 12 kanunniken met aan het hoofd een Proost of Deken. Dit kollege besliste alles en nogwat in verband met kerkelijke aangelegenheden.

Tot 1495 was onze kerk een kollegiale kerk. Door allerlei manipulaties werd het Kapittel overgeplaatst naar de Aalsterse Sint- Martinuskerk.

Het besluit viel te Haaltert in geen goede aarde. Er kwam heel wat protest, tot zelfs een verzoekschrift aan de Paus, helaas zonder gevolg.

Bij de stichting van het kapittel bestond er reeds een kerk, zoals blijkt uit de oorkonde. Over het uitzicht van het gebouw weten wij echter niets.

De in 1869 afgebrande kerk was, in tegenstelling tot de huidige, het resultaat van eeuwenlange verbouwingen.

Van dit vroegere bouwwerk zijn wel enkele grafische documenten bewaard :

plannen van architect J. Beeckman uit 1837 (afb.1)

plannen van architect De Noyette uit 1869 (afb. 2)

plan van de Westgevel uit 1869 (afb. 3)

Tekening van de afgebrande kerk door Romain Leveau (1869) opgedragen aan Burgemeester G. Van Meldert (afb. 4).

Twee pastels (30 x 40) van de afgebrande kerk door MC Levenbergh (afb. 5 en 6).

Beschrijving van de verschillende onderdelen van het gebouw.

Het gebouw bestond uit een driebeukig schip van vijf traveeën, een vieringtoren ten noorden en ten zuiden geflankeerd door een zijkapel, een koor van twee traveeën met een vijfzijdige sluiting. In de hoek gevormd door koor en noordelijke zijkapel bevond zich een traptoren. Ten noorden en ten zuiden van het koor bevonden zich enkele dienstgebouwen en een sakristie.

Het schip

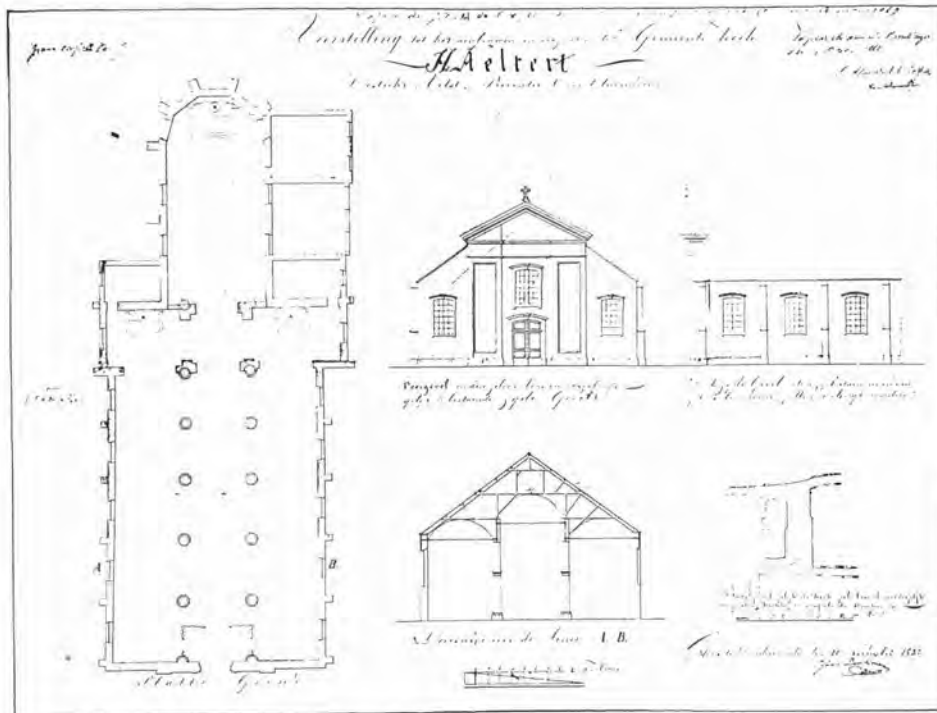
De oudste gegevens die we bezitten over het schip van de kerk dateren uit het begin van de 18de eeuw. De kerk was te klein geworden, zodat in 1717-1718 de noordelijke zijbeuk vergroot en verfraaid werd voor de som van 3000 gulden. Enkele jaren later, rond 1742, zou men de zuidelijke zijbeuk herstellen : "in een andere forme met een effen dack". Maar de Aartsbisschop besliste toen dat men de kerk zou "veranderen en behoorlijk hermaecken en voltrekken den selven beuck, onder een dak brengend zoals de andere zijbeuck ten noorden".

Tegen het midden van de 19de eeuw was de kerk opnieuw te klein geworden. De bevolking was immers van 2300 zielen in 1812 tot 3500 in 1837 aangegroeid. De kerk bood echter plaats aan 200 parochianen.

Van hogerhand was er heel wat tegenstand voor de verbouwing. Op vraag van de Gouverneur van Oost-Vlaanderen antwoordt Inspecteur Lummen dat het beter ware 3 missen te doen i.p.v. 2, zodat het probleem van plaatsgebrek zou opgelost worden.

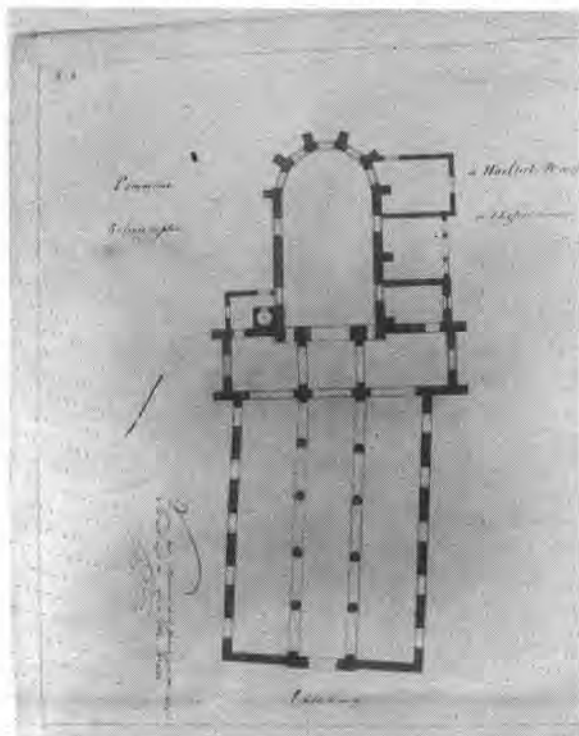
Aanvankelijk had men de bedoeling het schip in westelijke richting uit te breiden met twee traveeën die gelijk waren aan de

bestaande traveeën zoals op afbeelding 1. Het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen bracht echter belangrijke wijzigingen aan het vergrotingsplan. Hierdoor werden de onkosten van de verbouwingen sterk verhoogd.

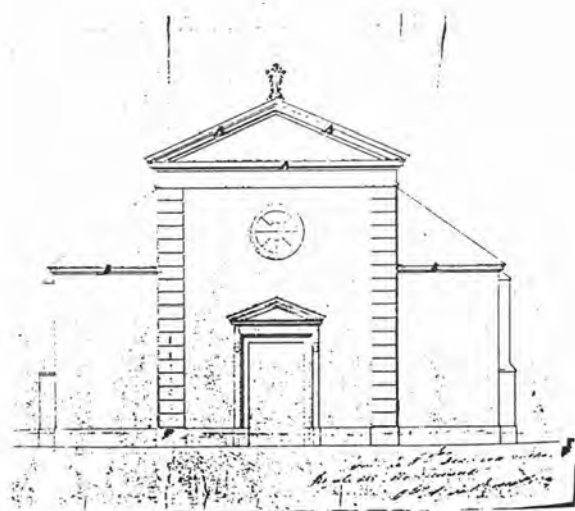

Afb. 1 — Plan 1837 van architect J. Beeckman

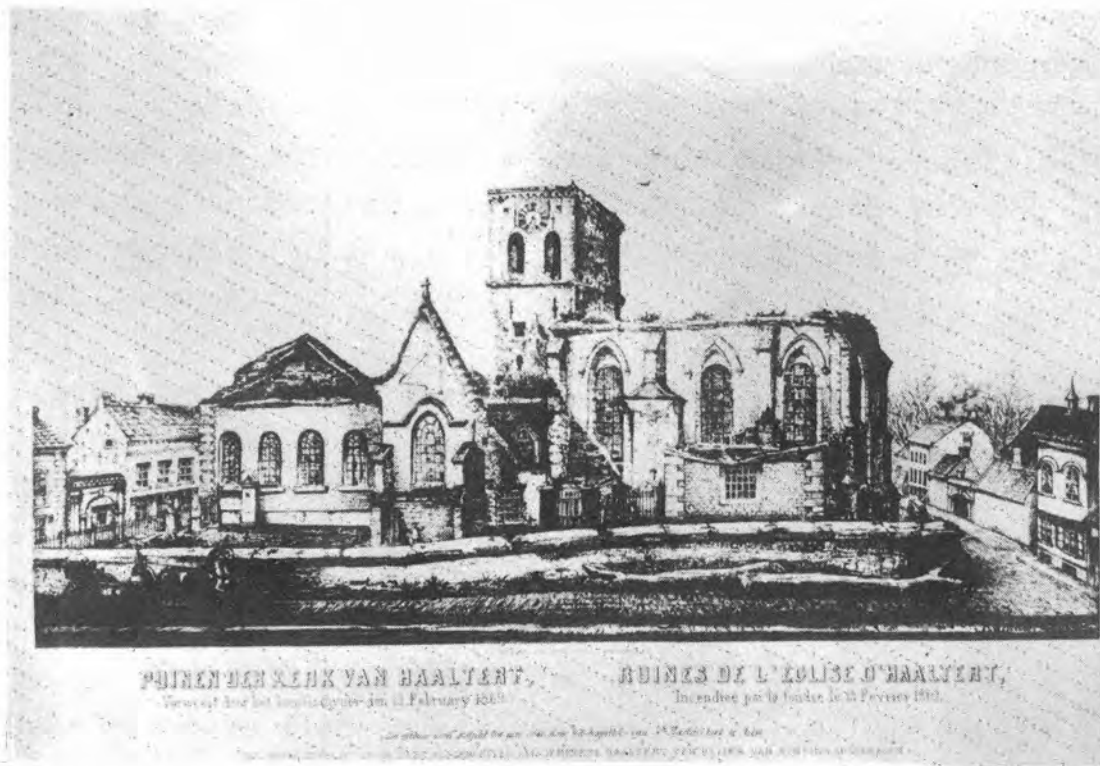
De goedkeuring der werken wordt verleend bij K.B. van 9/11/1841. De bestaande zijbeukengevels worden volledig afgebroken en nieuwe zijbeukengevels van 5 traveeën worden opgetrokken (afb.2,3 en 4).

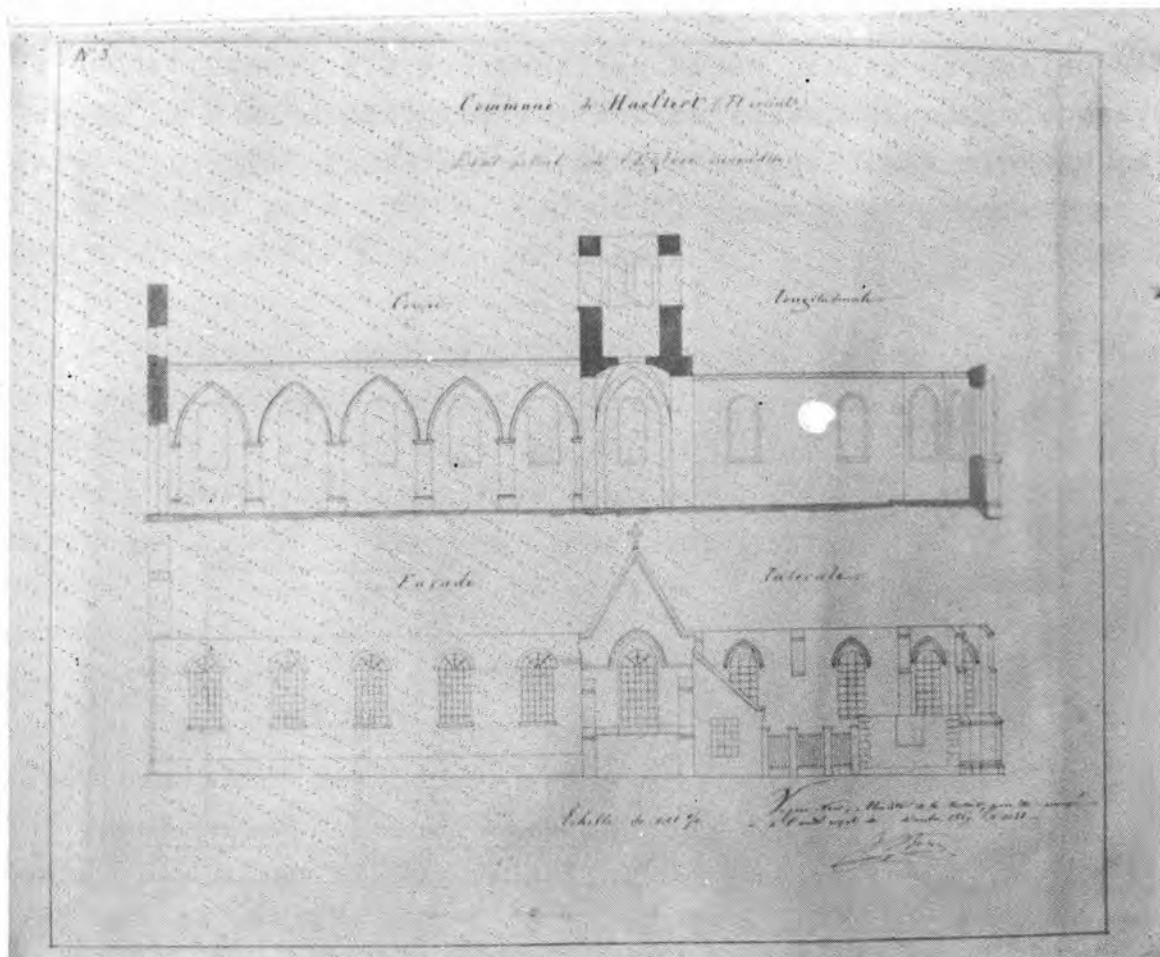
Afb. 2 — De voormalige kapittelkerk, plattegrondtekening van F. de Noyette

Afb. 3 — Ontwerp van de westgevel

Afb. 4 — Gravure van de voormalige kapittelkerk, door brand vernield in 1869

Afb. 4a — De voormalige kapittelkerk, opstandtekening van Ferdinand de Noyette (toestand na de brand)

Door het vergrootte gebouw was er toch orde in de kerk. In november 1842 nam de Kerkfabriek dan ook volgende beslissing : "Overwegende dat de kerke van Haeltert op heden door hare gedane vergrooting voldoet, moet het mansvolk van 't vrouwvolk gescheiden, waar het sinds jaren het gebruik was doorheen te staen en te zitten. Dit besluit wordt toegepast vanaf 27 november 1842 : de mannen S. Laurentiuspand + 1/2 van de middenbeuk; de vrouwen het O.L.Vrouwspan + 1/2 van de middenbeuk. Tussen beide een scheiding van twee blauwe stenen".

Amper 30 jaar na de zo bevochten vergroting gebeurde de onherstelbare ramp. Onze parochiekerk, gevat door de bliksem, brandde volledig af.

De vieringtoren.

De toren was heel waarschijnlijk het oudst bewaarde gedeelte van de kerk. Hij was opgetrokken op een vierkante plattegrond en steunde op zware pijlers. De zuid- en noordzijde van de klokkenkamer werden doorbroken door twee rondbogige galmgaten. De oostzijde had een vierkante opening, waarschijnlijk om de gewelven boven het koor te bereiken. Hoe de doorbreking van de westzijde was weten we voorlopig niet. Onder de galmgaten liep een waterlijst volledig rond de toren. Aan de oostzijde was deze verborgen onder het dak van het koor. De klokkenkamer was van de torenspits gescheiden door een kroonlijst met uitspringende kraagstenen. Onder de kroonlijst waren de steiger-gaten bewaard.

Wanneer we afbeelding 2 bekijken valt onmiddellijk op dat het koor breder was dan de toren. Waarschijnlijk had het kapittel aanvankelijk de bedoeling ook de toren en het schip van de kerk te herbouwen.

De traptoren.

Alleen op het plan van architect De Noyette (afb. 2) is een traptoren getekend. Deze bevond zich in de hoek gevormd door de toren en de noordelijke zijkapel. Het uitzicht van deze toren is niet gekend omdat geen enkele afbeelding van de noordzijde van de kerk bewaard is gebleven. De traptoren werd heel waarschijnlijk samen met de noordelijke zijkapel gebouwd om de zoldering van de nieuwe noordelijke zijkapel gemakkelijk te kunnen bereiken.

De zijkapellen.

De O.L.V.- kapel werd omtreeks 1450 gebouwd aan de noordzijde van de kerk. De kapel werd verlicht door een venster in de noordzijde en werd op de hoeken gesteund door een steunbeer.

De St.- Laurentiuskapel werd gebouwd aan de zuidzijde van de kerk, waarschijnlijk in de 16de eeuw. Deze kapel is groter dan de noordelijke. Ze was opgetrokken op een afgeschuinde sokkel en werd afgedekt door een zadeldak. De kapel werd verlicht door een spitsbogig venster in de zuidzijde.

Boven het venster was een waterlijst aangebracht. De hoeken werden gesteund door steunberen.

Het koor.

Omstreeks 1450 werd een nieuw koor gebouwd met steun van het Kollegiaal Kapittel. Dit koor was overwelfd zoals blijkt uit de kerkrekeningen van 1750-1751. In 1750 werden de vensters vernieuwd en rondbogig dichtgemetseld. Uit een brief van architect De Bethune (1), geschreven naar aanleiding van het ontwerp van een nieuwe parochiekerk na de brand van 1869, vernemen we dat men aanvankelijk de bedoeling had het koor te bewaren. Dit deel van het gebouw had veel minder geleden onder de brand dan de rest. Het koor was ook veel minder verbouwd dan de overige delen van het gebouw.

Aan de hand van de bewaarde plannen en afbeeldingen van de ruïnes kunnen we ons een duidelijk beeld vormen van hoe het koor er moet uitgezien hebben. Het bestond uit een langwerpige rechthoekig presbyterium, twee traveeën lang, en was afgesloten door een vijfzijdige sluiting. De binnenruimte werd verlicht door negen hoge spitsbogige vensters met afgeschuinde dagkanten. Elk venster werd afgedekt door een waterlijst met versierde uiteinden. Tussen de vensters waren steunberen aangebracht met twee versnijdingen. Het koor werd afgedekt door een zadeldak.

(1) Bisschoppelijk archief, Gent, Kerkarchief Haaltert, nr. 22bis, brief van 7 april 1869.

Afb. 5 — De brandende kerk

Afb. 6 — Puinen na de brand

Brand en bouw van de nieuwe kerk.

Over dit tragisch gebeuren schrijft Pastoor Verschelden het volgende :

"In het jaar 1869 den 9° Februari is onze kerk tenvolle afgebrand, door den bliksem gevat van boven aan den toren, heeft het vuur zich allengskens voortgezet, en ondanks alle hulpmiddelen van blusschen heeft men er niets kunnen van behouden dan eenige muren. Het schoon geluid van drij klokken is vernield geworden. Van het inwendige der kerk heeft men niets kunnen redden dan den kruisweg, de kleederen, de communiebank en eenen biechtstoel, al het overig is de prooi der vlammen geworden. Door eene bijzondere voorzienigheid Gods en bijstand van Maria, zijn er geene andere rampen te betreuren geweest. Het crucifix van den calvaire is op eene wonderbare wijze door de vlammen gespaard geweest".

Dat er geen "andere rampen" te betreuren vielen zal zeker wel te danken zijn aan de inspanningen van de Aalsterse brandweermannen.

In een brief van 7 mei 1869 aan de Administratieraad van de Verzekeringsmaatschappij schrijft Burgemeester Van Meldert :

"Onze kerk en zijn 55-meter hoge toren werden verwoest door hevige brand op 9/2/1869. De brand aangewakkerd door een stormachtige westenwind bedreigde eveneens de omringende woningen en vooral de mooie hoeve van Juffrouw Arents (nu Volkskring) die zich slechts op 15m van het kerkgebouw bevond. Indien de hoeve gespaard bleef is dit te danken aan het Aalsters brandweerkorps dat ter plaatse bleef van 7u 's avonds tot na middernacht".

Het verdere verloop van de kerkelijke diensten gebeurde eerst in een schoolgebouw. Een zestal weken na de brand is de houten noodkerk opgericht waar de parochianen ter kerke gingen tot 1 maart 1872, dag van inzegening van de nieuwe kerk.

Een Gentse architect Ferdinand De Noyette tekende de plannen voor een nieuwe kerk. Op 27 april 1869 keurde de Gemeenteraad de plannen goed die bekrachtigd werden door het Koninklijk Besluit van 30 november 1869.

Enkele dagen later, op 13 december, begon men reeds met de opruiming van het puin.

De Aalsterse ondernemer Henry Michiels startte de bouwwerken op 8 februari. De eerste steen werd gelegd door de pastoor en een tweede door de Burgemeester, zonder "ceremoniën". In die periode werd ook beslist het kerkhof, dat rond de kerk lag, over te brengen naar een weide rond de Kapel van O.L.V. van Bijstand.

De laatste begraving op 't oude kerkhof had plaats op 3 januari 1870 en de eerste begraving op het nieuwe gebeurde, na wijding van de grond, op 15 januari om 4u. in de namiddag. Judocus Raes (Ede) en Sophia Langelet werden in 't zelfde graf begraven.

Op 20 mei 1870, na de sluiting van de Missie nog gehouden in de noodkerk, werd de grote steen (Lapis Primarius 1870) achter het hoofdaltaar met grote luister ingemetseld.

Bij de aanvang van de bouw overleed de architect en zijn broer architect Modest De Noyette zette het werk voort.

De Noyettes - drie broers, Ferdinand, Modest en Auguste - zaten werkelijk in de "bouw". Hun eerste opleiding kregen zij aan de Koninklijke Academie van Gent. Zij waren er respectievelijk ingeschreven als timmerman en Auguste ook als "metser".

Ongetwijfeld ondergingen zij de invloed van hun leraar, de bekende bouwmeester en stadsarchitect A. Pauli.

Ferdinand en Modeste werkten veel samen. Het veelkleurig materiaal en de pittoreske afwerking die de gebouwen van Ferdinand kenmerkten, waren elementen die Modeste later ook zou toepassen in zijn kerkelijke gebouwen. Enkele realisaties in onze omgeving zijn de St.-Jozefskerk van Aalst (1868) en de St.-Pieters - Bandenkerk van Welle (1871).

De belangrijkste realisatie van M. De Noyette is wel de St.-Vincentiuskerk te Eeklo en St.-Martinus te Ronse. Het zijn volwaardige neo-gotische constructies die ook andere bouwmeesters geïnspireerd hebben.

Afb. 7 — Modeste de Noyette (1847-1923)

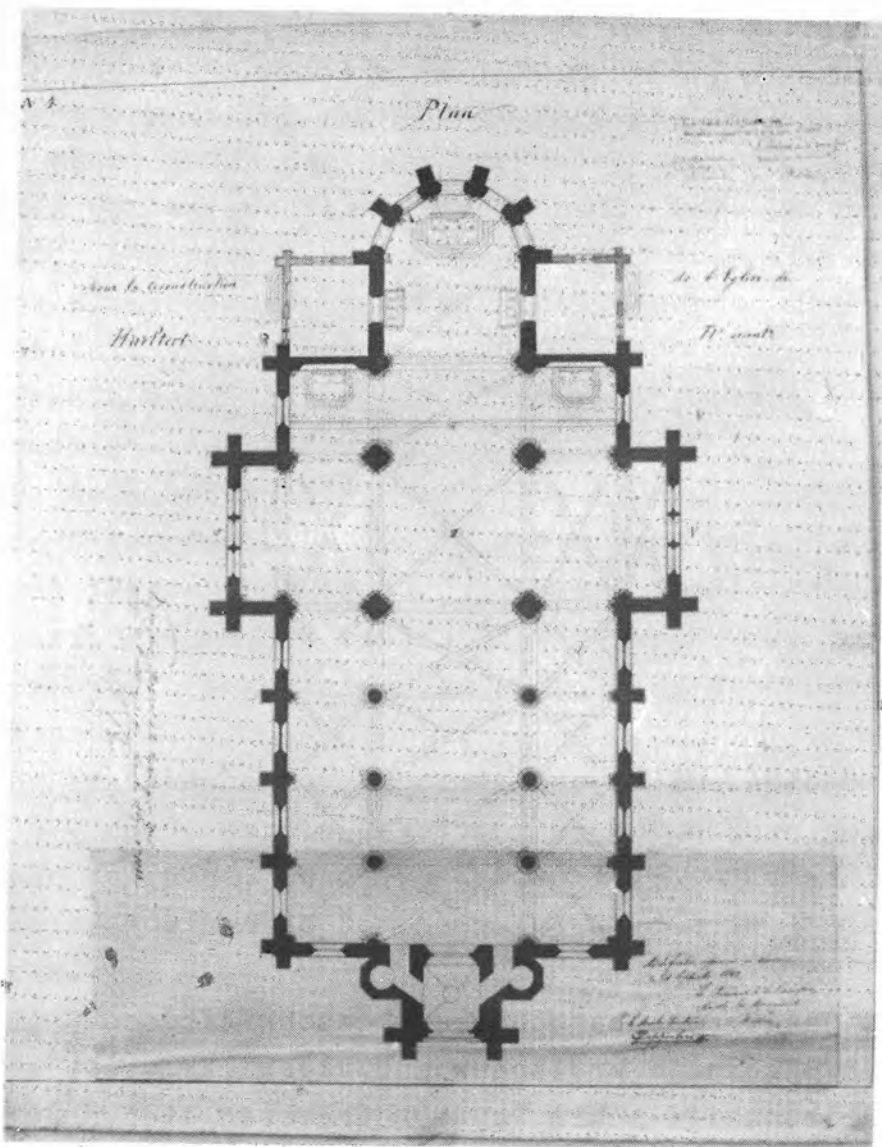
Beschrijving huidige kerk.

De plattegrond van de Haaltertse parochiekerk omschrijft een driebeukige, basilikaal opgevatte kruisbeuk met vierkante westtoren (afb. 8). Het driebeukige schip is vier traveeën diep, daarachter komt een breed transept waarvan de armen telkens twee traveeën breed zijn.

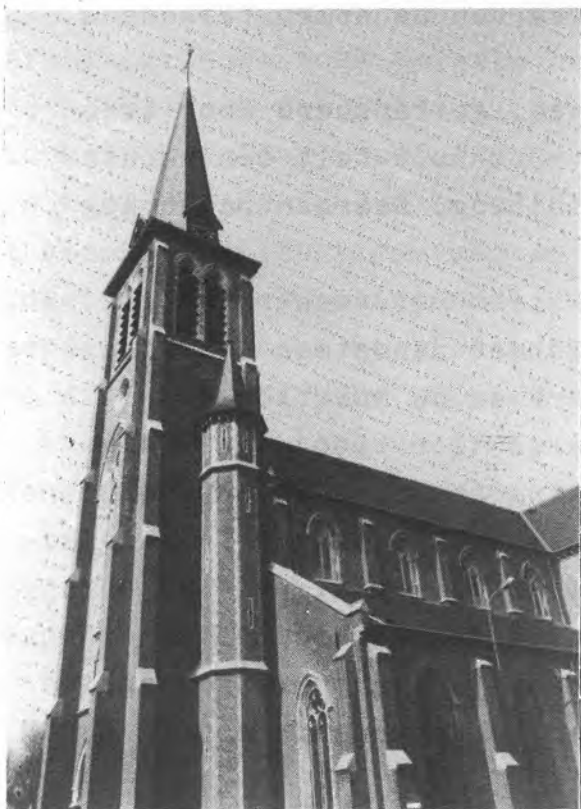
Achter het schip komt één tussentravee, geflankeerd door twee smallere traveeën van de zijaltaren. Het koor telt één rechte travee en kreeg een vijfzijdige afsluiting. Daaraan palen nog twee sakristieën.

Het exterieur is opgetrokken uit baksteen met verwerking van arduin; dit werd levendig afgewisseld met zandsteen voor de sokkel, de afwerking van het lijstwerk en de hoekblokken (afb. 9). De ZW-toren wordt geflankeerd door twee achtzijdige traptorentjes, met opvallende afwerking in natuursteen voor de hoekblokken. De toren telt drie geledingen en wordt begrensd door weinig uitgesproken opgaande hoeksteunberen.

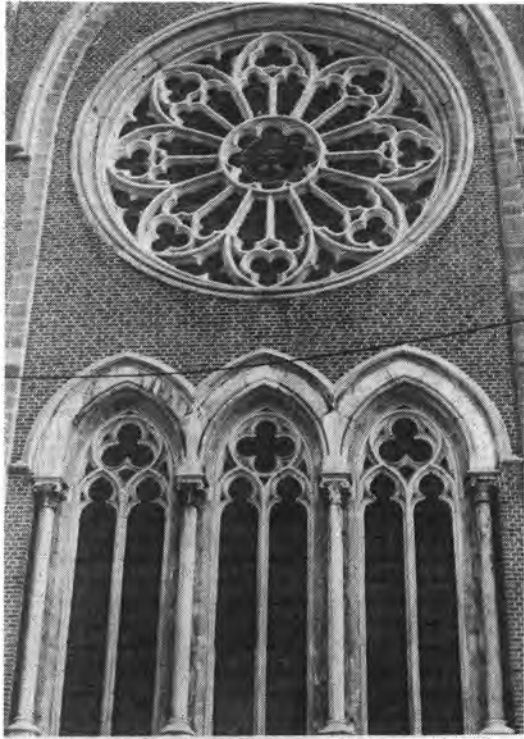
De toren heeft onderaan een spitsboogvormig verdiept portaal in natuursteen. Daarboven komen drie spitsboogvormig gekoppelde blindnissen en een groot vierledig spitsboogvenster met in de top een rozet.

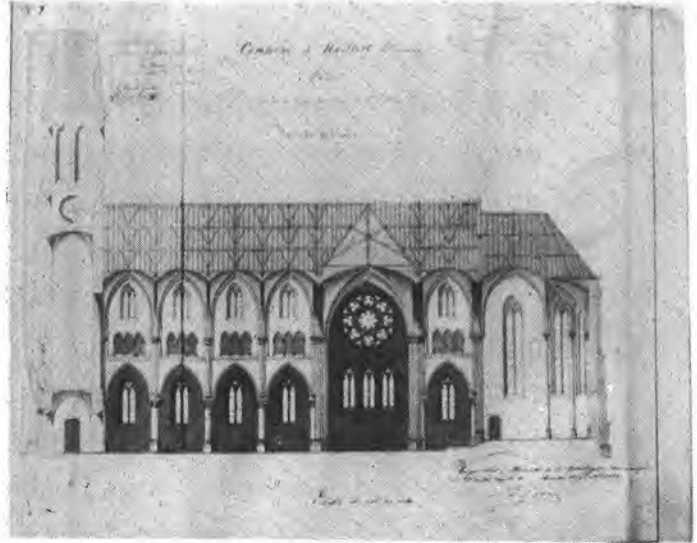
Afb. 8 — Grondplan van F. de Noyette

Afb. 9 — ZW-zicht op de toren en zijgevel

Afb. 10 — Haaltert, Sint-Gorikkerk,
wandopstand transeptgevel

Afb. 11 — Langsdoorsnede door F. de Noyette

Afb. 12 — Zicht naar het koor

Afb. 13 — Zicht naar het doksaal

De derde torengeliding vertoont aan de vier zijden dubbele galmgaten, afgewerkt met natuursteen. Een hoge naaldspits, met uurwerken onder zadeldakjes, bekroont de toren.

De zijbeuken worden geritmeerd door langwerpige tweeledige spitsboogvensters, waartussen steunberen komen. De transeptgevels vertonen een rijke opstand met onderaan een drieledig spitsboogvenster, waarvan de natuurstenen boogomlijsting rust op slanke kapiteelzuiltjes en daarboven een groot rozetvenster met rijke maaswerkversiering.

Het drielichtvenster met rozet wordt omlijst in een vlakke, tot de plint doorlopende, omlijsting van natuursteen (afb.10).

Het koor met vijfzijdige afsluiting vertoont slanke lancetvensters en wordt geritmeerd door hoogopstaande steunberen.

Het interieur vertoont een drieledig wandschema van de middenbeuk (afb. 11); een spitse scheibogenarcade rust op ronde zuilen met blad-kapitelen, daarboven komt een drieledige triforiumzone en verder een verhoogde vensterzone met tweeledige spitsboogvensters. De kruisribgewelven rusten op slanke gebundelde kolonnetten met kapitelen.

Het vieringgedeelte wordt overwelfd door een rijk versierd stergewelf, waarvan de ribben neerkomen op bundelpijlers (afb. 12 en 13).

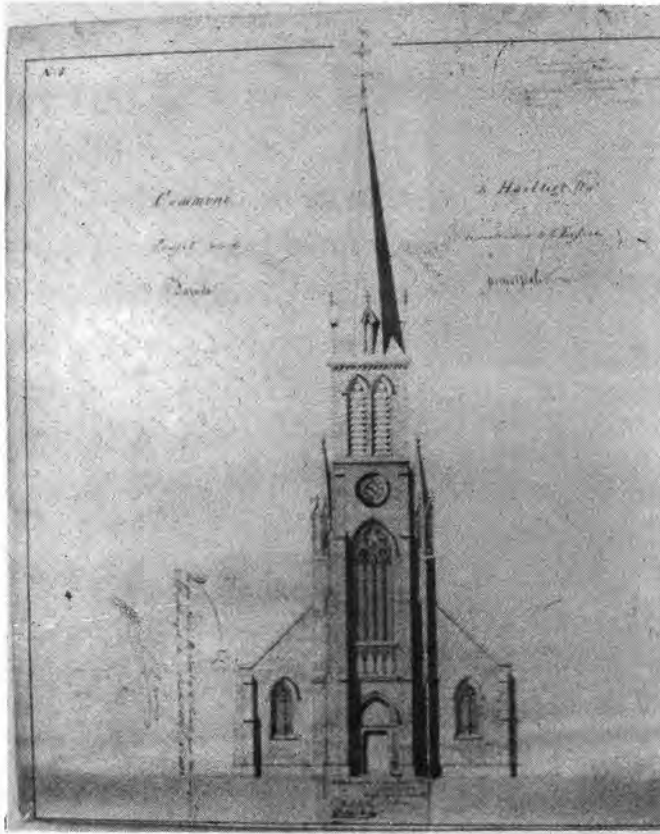
Bij vergelijking van de oorspronkelijke ontwerptekening (afb. 14 en 15) met het uitgevoerde bouwwerk (afb.9) bemerken wij duidelijk enkele wijzigingen aan het torengedeelte.

Modeste De Noyette verving het voorziene torenuurwerk (tweede torengeliding) door een klein rozetvormig bovenlicht. De derde torengeliding wordt nu verzaard door weinigvooruitstekende hoeksteunberen, waar ze op het oorspronkelijke ontwerp niet aanwezig waren.

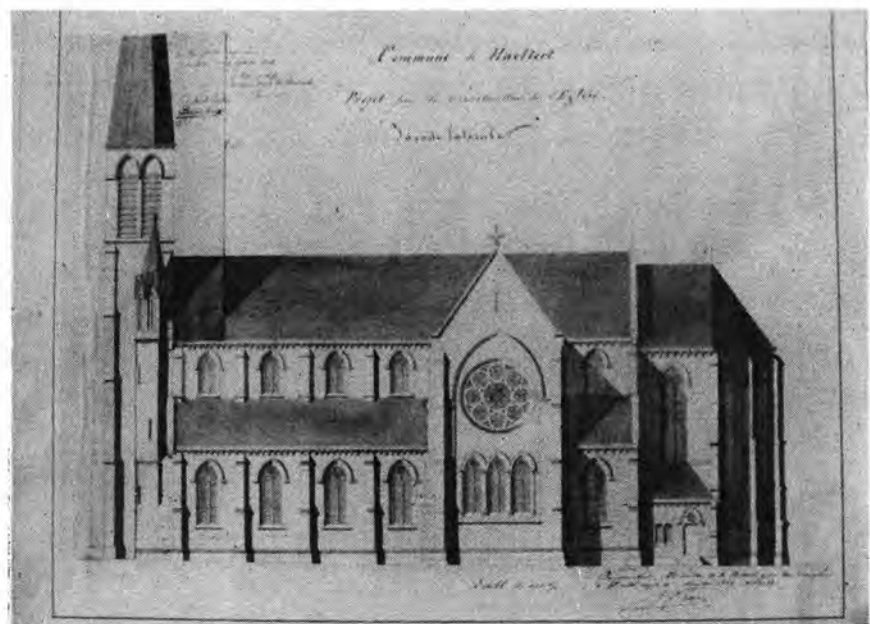
Ook de hoge naaldspits vertoonde op het eerste ontwerp een versiering met eenvoudige langwerpige dakkapelletjes, waar ze nu torenuurwerken onder zadeldakjes draagt.

De twee flankerende achthoekige zijtorentjes vertoonden op de ontwerptekening een bovengeliding met blinde spitsboognissen, bekroond met frontalen en hoge naaldspitsen. Modeste De Noyette wijzigde deze bovengeliding : smalle lichtgleuven met natuurstenen afwerking, versieren het bovengedeelte; de torentjes

kregen een achthoekige lagere torenspits.
De architect ontwierp ook de meeste elementen van het artistieke en homogene interieur. Deze werden voornamelijk uitgevoerd door beeldhouwer G.Lippens van Gent.

Afb. 14 — Opstandtekening van F. de Noyette, voorgevel met toren

Afb. 15 — Zijgevel

Zicht op de toren
en middenbeuk

Zicht op de zijgevel

Opstand
van het koorgedeelte

Van maart 1872 mochten de parochianen terug in de kerk en enkele maanden later kon een gelukkige Pastoor Verschelden noteren : "Den 23 sten september 1872 is alhier gewijd de nieuwe kerk door Monseigneur Hendrik Frans Bracq geholpen door de Eerweerdige Heeren C. De Blicck, Deken van Aalst, Charles Mortiers, Deken van Ronsse, de "Ecclésiatiques van Haeltert en vele anderen".

Het jaar daarop ging Verschelden op rust en kreeg als opvolger Desiderius Van Gansbeke. Deze priester werd geconfronteerd met een leegstaand kerkgebouw en moest zorgen voor de afwerking o.m. de meubilering.

De grote altaartombe, gemaakt door C. Lippens uit Ledeberg, mocht de nieuwe herder nog ontvangen van zijn voorganger, dit als afscheidsgeschenk. De tombe, in witte hardsteen van Rochefort, is versierd met een beeldengroep, voorstellend de begraafing van Christus. Het bovenste gedeelte van het altaar is in kunstig gesneden eikenhout.

Van Gansbeke kon een beroep doen op heel wat royale schenkers voor het verfraaien van het gebouw. Heel vlug, in 1873 en '74 zijn de twee zijaltaren geplaatst door C. Lippens (O.L.Vrouw altaar, schenking van de Juffrouwen Marie- en Delphine Schoupe en het Laurentiusaltaar van Constant de Sadeleer en zijn zuster) (afb. 16).

De burgemeester die in staat van (koude) oorlog was met pastoor en kerkfabriek (er woede op dat ogenblik een scherpe politieke strijd te Haaltert tussen katholieken en liberalen) liet twee prachtige glasramen plaatsen in het koor, met afbeeldingen van HH. Andreas en Petrus enerzijds en de HH. Paulus en Marcus anderzijds. Op beide vensters staat de tekst : "Deze venster is gegeven door den Heer Gustave Van Meldert, Burgemeester dezer gemeente ten jare J.-Ch. MDCCCLXXIV".

In dezelfde periode kwam de doopvont (gift van Frans Hunninck, winkelier op de Dorpsplaats), en het smeedijzeren hek ervoor werd gedeeltelijk betaald door Jozef Van den Steene uit Ede.

Twee nieuwe biechtstoelen uit het atelier K. Lippens te Gent kwamen er dank zij de vrijgevigheid van Jacques de Sadeleer en J.B. Van Londersele.

Afb. 16 — Altaar van de H. Laurentius
door C. Lippens

In 1875 plaatste de Gentse firma Van Crombrugge in het koor het centrale glasraam, geschonken door Juffrouw Delphine Schoupe en de Pastoor, en voorstellend Jezus en Maria met de tekst : "Soli Deo et divae Virgini Maria. Gift van D. Van Gansbeke, Pastoor en Delphina Schoupe".

In hetzelfde jaar werden ook de drie prachtige klokken besteld. Dra volgde de communiebank, dank zij Livien De Graeve (mulder) en juffrouw Delphine Schoupe; de predikstoel werd geschonken door de familie Arents. (afb. 17)

Beide stukken vervaardigd door het Atelier K. Lippens. Het metalen hek rond de predikstoel kwam er in 1878 dank zij Mevr. de Troch.

Het orgel, een constructie van de firma Vereecken uit Gijzegem, werd geplaatst in 1877.

Het laatste sierstuk dat Van Gansbeke liet aanbrengen was het retabel (K. Lippens - Gent), betaald door hemzelf en de Kerkfabriek.

De verdere voltooiing van de parochiekerk heeft de pastoor niet meer mogen meemaken; hij overleed na een slepende ziekte op 30/10/1882, slechts 55 jaar oud.

Op 8 november benoemde Mgr. Bracq, Bisschop van Gent, E.H. Euginius De Pessemier (Oudenaarde 13/1/1832) tot pastoor te Haaltert.

In december van hetzelfde jaar plaatste men nog twee prachtige in hout gesneden zittingen in het koor, giften van Marie Dewolf-Dierickx en de Kerkfabriek. (Afb. 18)

Afb. 17 - Predikstoel

Afb. 18 — Koorgestoelte door C. Lippens

In 1883 kocht de nieuwe pastoor verscheidene nieuwe voorwerpen aan, o.m. : een gotische vergulde monstrans, een gotische zilveren ciborie (verguld in 1908), een gotische altaarlamp in gepolijst koper, 14 gotische kandelaars, een wierookvat, 40 confrerielantaarns (gift van de Confrerie), 4 gotische consoles, 2 missalen, 3 kazuifels en 22 gotische kroonkandelaars voor de kerkverlichting.

In 1884 kwamen, dank zij het legaat van Constant de Saedeleer, twee mooie glasramen het koor verfraaien met afbeeldingen van HH. Thomas en Philippus, Jacobus en Johannes en tekst :

"Ter zalige gedachtenis van Lodewijk de Sadeleer, obiit 1858, Angelina de Sadeleer, obiit 1879, en Constant de Sadeleer, obiit 1880".

Het andere raam met de beeltenissen van de HH. apostelen Thomas en Philippus en tekst : "Ter zaliger gedachtenis van Jacobus de Sadeleer, obiit 1881 en zijne echtgenoot Maria-Theresia-Fernandina Cosyns, obiit 1876".

Glasschilder Van Crombrugge plaatste ook de twee zeer mooie en kleurrijke rozassen in de kruisbeuk met het beeld van het H. Hart en Maria. Het was een gift van Wed. Charles De Troyer-Cochez en haar dochter Florina. Kostprijs 3.000 fr !

De laatste glasramen in het koor met de HH. Thadeus, Matheus, Simon en Bartholomeus werden geschonken door Juffrouw Mathilde Arents en kreeg als tekst :

"Ter zaliger gedachtenis van Karel Arents, obiit 1862, en zijne huisvrouw Christina Meuleman, obiit 1877" en "En hunnen zoon Alexander Arents, obiit 1859. Opgedragen door hunne dochter Mathilde, anno 1881".

De pastoor vergrootte de kerkschat nog met een gotische kelk. In 1886 plaatste de Firma Lippens de zitting voor de Kerkmeesters (gift kinderen De Loose van 't Stampkot) in het O.L.V. Koor. Later werd de zitting ter hoogte van de predikstoel geplaatst.

In het O.L.Vrouw Koor kwam een geschilderd raam met de beeltenissen van O.L.V. Onbevlekt Ontvangenis en de H. Agnes, Patronessen van de "Congregatie der jonge dochters", gift van Delphine Schouppe, "Prefecte der Congregatie en bijzondere

alhier". (afb. 19)

Afb. 19 — Delphine Schouppe

In 1887 schrijft De Pessemier in zijn dagboek : "de Gemeente heeft rond de kerk onderaardse gemetselde goten doen leggen die het water der kerk bij middel van kannebuizen ontvangen, ter die gelegenheid zijn er aan de kerk een zestal piscinen geplaatst".

De pastoor liet ook de drielobbige venstertjes boven de zijdeuren van geschilderd glas voorzien. De Letters SL (St.-Laurentius) en SG (St.-Gorik) zijn er in verwerkt en de familie de Sadeleer liet het glasraam plaatsen in het Laurentiuskoor met afbeelding van de H. Gaugericus en tekst : "Ludovicus, Maria, Mathildis, Emilius, Josephus de Sadeleer dono dederunt Anno 1894".

Stippen wij nog aan dat voor het plaatsen van de glasramen toelating verleend werd door de Koning bij een besluit van 10/6/1882. Het uitvoeringsbesluit werd getekend door de Minister van Justitie Jules Bara op 22/6/1882.

De eerste priester die zijn eremis kon opdragen in de nieuwe kerk was Philemon Coppens. Bij die gelegenheid schonken zijn vader Jozef en zijn tantes Marie en Rosalie Coppens drie ramen in grisaille, met tekst : "Gift van Marie en Rosalie Coppens en van J. Coppens-Van Sande - 1888".

De overige grisailleramen kregen als teksten :

" Ter zaliger nagedachtenis van Rosalie De Sadeleer
obiit 1888". (Deze juffrouw verbleef in het Aalsters
begijnhof).

" Gift van Delphine en Joseph Van den Steen - 1895".

" Gift van Rosalie en Amelie Peirlinck - 1898".

" D^r van Vict^{ne} De Gendt - 1899".

" P. De Gendt - Renneboogh - 1898".

" Gift van E. Heer Joseph Gust. Van Houck - Pastoor te
Rooborst 1899".

In het liber staat aangegeven als schenkers : E.H. Gebroeders
Domien Van Houck, Pastoor te Moorsel en Gustave Van Houck
Pastoor te Rooborst).

" Ter zaliger nagedachtenis van Frederic De Sadeleer, obiit
Anno 1884" (geplaatst door zijn weduwe in 1904).

" Gift van Jozeph De Backer-De Vulder en Clementine en
Elodie De Backer 1899" en

" De Sadeleer en kinderen 1904".

Op 25 augustus werd het koor- of triomfkruis opgehangen
(afm. 5 x 3m), gift van de parochianen en de pastoor.
Ruim 20 jaar na de inwijding van het kerkgebouw dacht de
pastoor eveneens aan het schilderen. Weliswaar een reuzewerk,

hij schrijft terecht : "in de maand mei 1886 is men aan 't schilderen en versieren der kerk begonnen ... groot werk... mocht het zonder ongelukken voltrokken worden !" en het jaar nadien vermeldt hij : "Eindelijk, einde januari- en dat, ja zonder enig ongeluk- bijgevolg na 8 maanden is dat groot werk voltrokken geraakt". Bij die gelegenheid werden heel wat herstellings- en verfraaiingswerken uitgevoerd, zodat de kosten practisch verdubbelen.

Na de beëindiging van de polychromie schreef de sekretaris van de Academie van Schone Kunsten Van Den Ghein, in zijn "Cronique Artistique" met heel veel lof over het resultaat

Afb. 20 — Detail van de beschildering

Bij het overlopen van de talrijke schenkingen van de vorige jaren, moeten wij konstateren dat onze voorouders getuigden van een enorme aanhankelijkheid aan de Geestelijkheid en van een nooit ophoudende vrijgevigheid.

"De kerk van Haeltert was dan op het ogenblik goed per kas ? Hoegenaamd niet" schrijft de pastoor, "de kerk komt er voor niets tusschen. 't Zijn loutere giften der parochianen die hunne kerk eens goed willen opschikken".

Rond de eeuwwisseling werd de buitenzijde verfraaid door de plaatsing van de twee smeedstalen hekken vooraan de kerk, door smid Remy Baeten (ontwerp bouwmeester Remy Goethals - Aalst) en in 1898 werd er dank zij "eenen ieveraar voor Gods huis" een voetpad gelegd rond de kerk.

Buiten kleinere voorwerpen (beelden, sokkels, e.a.) werd het meubilair vervolledigd met de 3e biechtstoel, gift van Victorien De Gendt. De 4e biechtstoel kwam 35 jaar later en werd geconstrueerd door de Haalttertse firma Gebr. Van Impe.

Philemon Van Londersele vierde in 1905 zijn 25 jaar Schepenschap en schonk het geschilderde raam (doopsel van Christus) boven de doopvont. Een paar jaar later plaatste men het raam (marteldood van H. Laurentius) aan de overzijde (gift kinderen Benedictus Van den Bruele).

Onze pastoor wil nog meer, want hij laat twee geschilderde grizaillerramen plaatsen en noteert : "... zij hebben 600 fr gekost, zonder het traliewerk, gift van E.H. De Pessemier, tot voorbeeld en lokaas van anderen ...".

Einde 1907 werd de petroleumverlichting naar de antiekhandel verwezen; er kwam acetyleenlicht dat in 1920 vervangen werd door een elektrische installatie.

In 1912 komen er twee rijkgeborduurde vanen (H. Hart en H. Sakrament) de kerkschat vergroten dank zij de fam. Benedictus Van den Bruele.

Met de oorlogsjaren verminderen de kerkgiften en onze oudgeworden én zieke herder noteert ook minder in zijn dagboek.

In 1914 : "In mei aanstaande missies door P. Redemptoristen - Ik zal waarschijnlijk die dagen van zegen niet meer beleven..." en in 1915 alleen : "de oorlog duurt voort ...".

In 1918 schrijft de opvolger van E.H. De Pessemier, E.H. Van der Mijsbrugge : "Den 2 November 1918, is godsvruchtig in den Heer ontslapen om 1u 1/2 's morgens de E.H. Eugenius De Pessemier geboren te Oudenaarde den 13° januari 1832, gedurende 36 jaren pastoor op de parochie van Haeltert".

Onmiddellijk na de oorlog organiseerde de nieuwe pastoor, samen met 22 leden van Confrerie van het H. Hart, een omhaling bij de parochianen om gedenkstenen te plaatsen ter nagedachtenis van de 25 gesneuvelden, de 9 opgeëisten en de één doodgeschotene jongeman.

Op 20 mei 1919 werden de stenen achteraan in de kerk ingewijd en tijdens een plechtige lijkdienst werden er ruim 1800 gedenkbeeldjes uitgedeeld.

Op de platen zijn de volgende namen gebeiteld :

OORLOG 1914 - 1918
GESNEUVELDE SOLDATEN

GOVAERT Frans	+ PARIJS	1914
VAN DURME Frans	+ LIER	1914
PIRON Jozef	+ RAMSCAPELLE	1914
TEMMERMAN Amedee	+ MARCHE-LEZ-DAMES	1914
VAN DEN STORME Jozef	+ LOKEREN	1914
DE KEGEL Victor	+ DUFFEL	1914
SAKS Petrus	+ WANDRE	1914
GROEBBENS Petrus	+ MARCHE-LEZ-DAMES	1914
VAN VAERENBERG Kamiel	+ YZER	1915
GROOTVRIEND Domien	+ NIEUWPOORT	1915
MEEREMAN Alexis	+ STEENSTRAETE	1915
VAN DER STOCKT Jozef	+ ADINKERKE	1915
DE SMET Michel	+ CAESKERKE	1916
VAN HERREWEGHE Frans	+ ADINKERKE	1916
HUNNINCK Frans	+ DIXMUIDE	1916
DE SMET Alfons	+ BRUGGE	1918
PROVOST Remy	+ ROESELARE	1918
WIJNANT Jan	+ STUYVEKENSKERKE	1914
DE COKER Adolf	+ HAELTERT	1919
GOOSSENS Domien	+ LOOTENHULLE	1918
de SADELEER Etienne	+ AMIENS	1918
SMET Edward	+ BEVEREN (W.-Vl.)	1918
VERCRUYSSSEN Arthur	+ THIENEN	1918
MEGANCK Petrus	+ WOUMEN	1918
VAN MELKEBEEK Frans	+ AMERSFOORT	1918
STEENHAUT Jozef	+ SOMERGEM	1918
NERINCK Alfons	+ MONTPELLIER	1918

OVERLEDENE OPGEEISTEN

DE SAEDELEER Jozef	+ LE CATEAU	1916
BRAEM Jozef	+ LABRY	1917
RAES Jozef	+ LABRY	1917
BELLEN Emiel	+ LABRY	1917
DE SCHEPPER Evarist	+ LONGWY	1917
MOENS Geeraard	+ BRUSSEL	1917
DE BROUWER Kamiel	+ MARLES	1917
MAESSCHALCK Frans	+ FRANKRIJK	1917
DE LEEUW Hendrik	+ HAELTERT	1918

DOODGESCHOTEN

MATTHIJS Alfons	+ HAELTERT	1917
-----------------	------------	------

Eens de oorlogsmiserie voorbij werd er weer gedacht aan de giften voor de parochiekerk. De pastoor ontving 4 elektrische lusters van burgemeester Charles Lauwereys en Gustaaf Coppens; Juffrouw Victorine De Gendt schonk de elektrische verlichting rond het beeld in het O.L.V. - altaar en er werd en eveneens 450 nieuwe stoelen aangekocht.

Het gouden jubelfeest van onze pastoor, op 10 juli 1938, vierde Haaltert met grote luister.

Afb. 21 — E.H. Van der Mijsbrugge

Afb. 22 — E.H. Claus (onderpastoor) met zijn helpers.
 V.l.n.r.: Paul Raes, Jozef De Vadder, Jozef Stockman, Paul Van den Steen, Emiel Scheerlinck, Frans De Rouck, Cyriel Van den Steen, Maurice Hutsebaut, Gustaaf Mertens, E.H. Claus, Remi Mally en Jules De Meyer.

De gebruikelijke omhaling besteedde hij aan de modernisering van de elektrische verlichting en het plaatsen van een geluidsversterking. Voor zijn opruststelling (14/7) kreeg de door ziekte afgematte priester nog twee tegenslagen te verwerken : enerzijds de beschadiging van dak en ramen door een hevige storm en anderzijds het weghalen van twee klokken door de bezetter in juli 1943.

Als nieuwe zieleherder benoemde Mgr. Coppieters op 14/7/43 E.H. Florent Buckens, geboren op 11/9/1885 te St.-Maria-Horebeke. Enkele maanden later moest hij reeds toezien dat ook

de laatste klok uit onze toren verwijderd werd. Een klein vervangend klokje werd prompt geweigerd.

Hoogtepunten uit het pastoraat van Buckens zijn zeker het bezorgen van drie nieuwe klokken en de verwezenlijking van zijn levensdroom : een beiaard in zijn parochiekerk.

Daarom liet hij in 1951/52 belangrijke herstellingswerken aan de toren uitvoeren.

In november 1961 ging Pastoor Buckens op rust naar zijn geboortedorp en werd opgevolgd door Gerard Vanovermeire, die enkele maanden later plotseling overleed, op 4/2/1962.

Op 18 maart kreeg Haaltert E.H. Antoon Thijsmans, pastoorbestuurder aan het Stedelijk Ziekenhuis van Aalst, als nieuwe pastoor. Eén van zijn eerste verwezenlijkingen was een nieuwe verwarmingsinstallatie, en in '65 liet hij het altaar "facie ad populum" vervaardigen door de Gebroeders J. en G. Mertens. De tijd van de "eigen stoelen" - met of zonder fluweel, met of zonder de in spijkers gevormde initialen - was voorbij en 600 nieuwe stoelen werden aangekocht in Aarschot.

Einde '66 kwamen er nog 100 bij en met kerstmis mochten de kerkgangers een prachtige nieuwe kerststal bewonderen, ontworpen en geplaatst door de Gebr. Mertens.

Ondertussen was onze parochiekerk een dekanale kerk geworden en werd E.H. Thijsmans op 1/1/1969 bevorderd tot Deken van de Dekenij Haaltert waaronder volgende parochies : Haaltert, Kerksken, Denderleeuw (4 parochies) Welle, Iddergem, Nieuwerkerken Erembodegem, Terjoden en Mere.

In 1981 werd de indeling aangepast aan de fusie en sindsdien bestaat onze dekenij uit 10 parochies : Haaltert, Heldergem, Denderhoutem, Kerksken, Denderleeuw (4 parochies), Iddergem en Welle.

Zware financiële kosten meldden zich aan. In vergadering van 1/1/72 oordeelde de kerkraad dat grote herstellingswerken nodig waren. Het goedgekeurde ontwerp van Architect P.Nelis werd op 6/2/75 in aanbesteding toegewezen aan de firma Seynave van Roeselare.

In 1981 kreeg het kerkinterieur een nieuwe verfbeurt. De firma Herman Van Impe ontving felicitaties voor de verzorgde uitvoering. De polychromie, in 1896 sterk geprezen, verdween onder de verf. De restauratie was, gezien de zeer hoge financiële lasten, onmogelijk. Gelukkig werden enkele restanten, waaronder de

medaillons met o.m. het Haalterts wapenschild bewaard.

Afb. 23 — Briefhoofding van de klokkengieterij

De Klokken.

Februari 1869 noteerde Pastoor Verschelden na de brand van de vorige kerk : "Het schone geluid van drij klokken is vernield geworden".

Drie jaar na de heropbouw van de huidige kerk werd het bestek der voorbereidende werken goedgekeurd door het "Bureel der Kerkmeesters" in zitting van 2 mei 1875 en bekrachtigd door de Gemeenteraad van 5 mei 1875. Op 27 juli ondertekende Verscheldens opvolger, E.H. Van Gansbeke, het kontrakt voor het gieten van drie nieuwe klokken bij de firma Van Aerschodt te Leuven (afb. 23). De plechtige wijding gebeurde op 20 juni 1876.

De grootste klok met een diameter van 1,43m en een gewicht van 1899 kg werd toegewijd aan O.L.Vrouw en kreeg als tekst :

B.M.V.

Veteribus incendio combustis pulchiores.

Patrinus : O.H.G. van Meldert

Matrina : Angelina de Sadeleer

Pastor : D. van Gansbeke

me fudit Lovanio Severinus van Aerschodt 1875.

De tweede klok, de Laurentiusklok, met een gewicht van 1194 kg droeg als opschrift :

Laurentius

Veteribus incendio combustis pulchiores

Patrinus : J.B. van Londersele

Matrina : Delphine Schoupe

Pastor : D. van Gansbeke
 me fundit Lovanio Severinus van Aaerschodt
 1875

De kleine klok droeg de naam Gaugericus, patroon van de parochie
 woog 934 kg en kreeg als tekst :

Gaugericus
 Concurrente voto de Haeltert, rursum voco
 Patrinus : Jacobus de Sadeleer
 Matrina : Petronella Nicolas
 Pastor : D. van Gansbeke
 me fundit Lovanio Severinus van Aaerschodt
 1875.

De klokken waren fraai versierd met guirlandes aan de klokkenhals
 waartussen apostelbeeldjes in bas-relief.

In 1906 kwam een barst in de kleinste klok en Pastoor De Pessemier
 liet een nieuwe klok gieten. Het was het jaar van zijn 50-jarig
 priesterjubileum. De omhaling, te dier gelegenheid, liet hem
 toe de klok te betalen.

Onderstaande tekst met chronogram (jaarschrift) werd ingegoten :

Door De paroChIanen Van HaeLtert aLLeen gansCh hersteLD (1906).
 Drie decenia galmden de klokken bij de melding van droeve en
 heugelijke gebeurtenissen.

Wij schrijven 1943. De toenmalige, oud geworden pastoor, Van der
 Mijnsbrugge stuurde op 23 mei zijn ontslag naar het Bisdóm, doch
 moest nog ervaren dat de prachtige klokken weggehaald werden door
 de bezetter op 9 juli '43.

Endgültige Empfangsbescheinigung
Definitief ontvangstbewijs — Reçu définitif

für die Kirche (Kapelle) Haeltert
 voor de kerk (kapel)
 pour l'église (chapelle)

Lager: _____
 Ltd. Nr. des Lagerbuches: _____

in H a a l t e r t
 le _____
 à _____

Es wird hiermit bescheinigt, dass nachstehende Glocken abgenommen und abtransportiert wurden.
 Hiermede wordt besesigd, dat de hieronder nader omschreven klokken in ontfangst genomen en weggevoerd zijn.
 Nous confirmons par le présent reçu que les cloches désignées ci-après ont été enlevées et emportées.

Lfd. Nr. / Rangnummer / Numéro d'ordre	Bezeichnung der Glocke / Aankleding der klokken / Désignation de la cloche	Unter Abmessungswert in cm. / Doorgesdte aan den beneden buitenrand gemeten in cm. / Diamètre inférieur extérieur en cm.	Gewicht in kg. / Gewicht in kg. / Poids en kg.	Remerkingen / Aantekeningen / Remarques
1	A II 92, 1875	142	1970	komplett gewogen
2	A II 93, 1875	124	1250	

Afb. 24 — Ontvangstbewijs van de twee grote klokken

Orts / Plaats: Aalst den / le: 19. Juli 1943
 Localité: _____ le _____
 Unterschrift, Handzeichnung, Signature. / Der Areiskommandant / Im Auftrage: _____
 Militärverwaltungsinspektor.

Drie maanden later werd de kleinste klok eveneens uit de toren
 gehaald. Een vervangingsklokje werd door Pastoor Buckens gewei-
 gerd, niettegenstaande bedreigingen van de Aalsterse Commandantur.

De pastoor schrijft : "Liever geen klok dan een gestolene, doch het werd zo treurig op de parochie door het verdwijnen van de laatste klok".

Enkele dagen na de bevrijding neemt Pastoor Buckens reeds kontakt met de klokkengieterij Michiels te Doornik.

Ondertussen is de hoop verdwenen om de Haaltertse klokken nog terug te vinden want de Kerkfabriek ontvangt een schrijven waarin staat dat de twee grootste klokken gesmolten zijn te Hamburg in de "Norddeutsche Affinerie" evenals die van onze buurparochies Kerksken, Mere, Erpe en Nieuwerkerken. Ook de derde klok, de zogenaamde "Lautegloche" schijnt verloren. Dit wordt bevestigd door de Hr. J. De Beer, Voorzitter van de Commissie tot vrijmaking der klokken. De heer De Beer geeft onze pastoor de raad de klokken te vervangen "door milde giften der parochianen, daar het nog jaren zou kunnen duren vooraleer de Staat zal kunnen ingrijpen".

Zondag 4 november deed Pastoor Buckens tijdens zijn kanselrede een bijzondere oproep om steun. De volgende dagen gingen de Kerkmeesters de baan op, met intekenlijsten, van deur tot deur. Praktisch elke inwoner droeg zijn steentje (of steen) bij voor het bekostigen van de drie nieuwe klokken. Het opgehaalde bedrag overtrof de stoutste verwachtingen, nl. 280.000 fr. Onmiddellijk (7/11) stuurde de Kerkfabriek de definitieve bestelling van 3 nieuwe klokken naar de firma Michiels voor een bedrag van 295.336 fr.

Naast de vroegere teksten, die vermeld waren op de verdwenen klokken, werden volgende teksten toegevoegd :

- Kleine klok - 851 kg

"Over leven en dood

vaart mijn bronzen stem :

'k Juich in vreugd, ik storm in nood

Gloria en Requiem"

Pastoor Florent Buckens

Peter : Bar. Paul de Saedeleer

Meter : Bares. Paul de Saedeleer

- Tweede klok - 1250 kg

"Om samen God te loven

Hier zongen wij weleer :

De vijand kwam ons roven
En Haaltert bracht ons weer".
Peter : Robert Bauwens
Meter : Germaine Scheerlinck
Pastoor : Florent Buckens

- Grote Klok - 1950 kg.
"Mijn naam is Maria
De sterveling die mij hoort
Telt mee den vluggen tijd
Tevreden of verstoord
Mijn luiden jaagt elk voort
Naar eigen eeuwigheid.
Peter : E.H. August Van der Mijsbrugge
Meter : Marguerite Lauwereys
Pastoor : Florent Buckens

Kerstdag 1946

Leden van de Kerkraad :
Robert Bauwens, Voorzitter
Benoit Coppens, Sekretaris
René Van den Steen, Schatbewaarder
Leden : Victor Van den Haute - Joseph Roelants
Joseph Hendrickx - Arthur Van der Burght
Omer Meganck - Fritz Muylaert".

Afb. 25 — Pastoor Buckens bij de nieuwe klokken

De plechtige wijding was op zondag 10 augustus 1947 door de Deken van Herzele E.H. Simoens. De drie klokken werden, midden een prachtig bloemenkader opgesteld vooraan in de kerk. Tijdens de eredienst werd een klokken-cantate uitgevoerd, tekst

van dichter Gerry Helderenberg en op muziek van toondichter en organist van St.-Martinus te Aalst, Renaat Mores.

Cyriel Van Landuyt dirigeerde een gemengd koor van ruim 100 uitvoerders.

Ondertussen werd ook gewerkt aan de beloofde Staatstussenkomst om oorlogsschade te bekomen. Het dossier werd op 12 mei 1950 overgemaakt aan de bevoegde diensten en op 11 oktober 1950 ontving de Kerkfabriek 297.076 fr.

Enkele jaren later liet de pastoor ook een elektrificatiesysteem op het klokkenmechanisme plaatsen.

De beiaard.

E.H. Buckens, pastoor van 1943 tot 1961 heeft een aantal belangrijke (materiële) verwezenlijkingen op zijn aktief. In 1947 liet hij reeds de weggehaalde klokken vervangen. In 1951 waren er grote herstellingswerken aan de toren (630.000 fr) en in 1954 voerde hij de aloude Vlasmisbegankenis t.e.v. de H. Aldegonde terug in. Doch zijn levensdroom, zijn kerk verrijkt met een beiaard, kwam pas in 1955 in vervulling.

In zijn persoonlijke nota's schreef hij :

"Ik heb altijd een voorliefde gehad voor de beiaard en toen ik onderpastoor was in Oudenaarde heb ik toch zo dikwijls opgezien naar de grote toren van Ste. Walburga en zeer graag geluisterd naar het beiaardspel en ook al eens gedacht - een stoute droom - moest ik later eens pastoor worden met een kerk en een grote toren ... daar zou ik willen voor sparen". En "Bij de herstelling van onze drie grote klokken beloofde M. Michiels - wij waren van de heel eersten om de klokken te herstellen - drie kleine klokjes cadeau. En dat was het begin".

Wij geloven ook dat dit enorme projekt reeds meespeelde toen hij in 1951 de toren liet "versterken". Trouwens, zijn eerste kontrakt met de firma Michiels - klokkengieterij uit Doornik, dateerde van einde september 1951. Op 2 oktober 1951 ontvangt hij een offerte voor een kleine beiaard van 14 klokken, mechanisch bediend à 148.000 fr. of met elektrisch systeem à 167.000 fr.

Veertien klokken voor een dergelijke mooie kerk met "katedraal-allures" was toch wat weinig en op 16 maart 1954 ontvangt de

pastoor een uitnodiging van de firma Michiels om een bezoek te brengen, daar ze "juist een beiaardje van 24 klokjes opgesteld hebben, zeer hel en mooi van klank".

Er werd eveneens kontakt opgenomen met meester-beiaardier Staf Nees, directeur van de beiaardschool te Mechelen, die prompt adviseert voor de inschakeling van de drie bestaande grote klokken in een beiaard van 41 klokken, dus in totaal 44 stuks !

In een schrijven wenst hij onze pastoor "de gelukkigste en beste beslissing en verhoopt een schitterende verwezenlijking".

Op 17 september 1954 ontvangt de pastoor het bestek.

Totale prijs 195.800 fr., plaatsing inbegrepen. De grootste klok heeft een diameter van 62 cm. en weegt 165 kg., het kleinste klokje heeft een diameter van 19 cm. en weegt 10 kg.

De 41 nieuwe klokken wegen globaal 1.222 kg., samen met onze 3 luidklokken zowat 5.235 kg. !

Het handklavier heeft 48 toetsen en het voetklavier 22.

Pastoor Buckens geeft de 5 grootste klokken een naam :

- Onse Lieve Vrouwe ghenaemt Ter Heyden Anno 1703
- H. Aldegondis Anno 630-680
- Kollegiaal Kapittel te Haaltert, Anno 1046-1495
- Onze Lieve Vrouwe van Branteghem Anno 1400-1750
- H. Florentius

De grootste twee krijgen ook een Meter en Peter.

O.L.V. ter Heyden heeft als Peter Notaris Robert Bauwens en als Meter Mevrouw Bauwens-Scheerlinck Germaine.

De H. Aldegondeklok krijgt Baron en Baronnes Paul de Saedeleer-Marie Josse als Peter en Meter.

Wij weten dat een groot deel van de parochiegemeenschap een steentje bijbracht voor de verwezenlijking van dit werk (het boek van ontvangsten vermeldt een som van 92.275 fr.), doch volgens een brief aan Michiels waren er onder hen een 25-tal voorname "weldoeners". Graag zag pastoor Buckens hun namen gegoten in de klokjes. Helaas was dit te laat, daar de klokjes reeds de gieterij hadden verlaten. Michiels stelde voor de namen te beitelen in een plaat en die op te hangen in de kerk, doch dit gebeurde niet. Later (13/04/55) is gebleken dat er toch 12 namen doorgegeven werden en in klokjes gebeiteld o.m. : Jean Baeyens, Gustaaf Cortvrindt, Jozef De Graeve, Julien De Munter, Marguerite Lauwereys, Frans Perreman, Cyriel Van den

Bruelle, Victor Van den Houte, Gustaaf Van der Stockt, Cyriel Van Impe, Leon Van Impe en Helena, Maria, Lutgardis en Guido Van Impe.

Het is reeds half maart en de voorbereidingen worden getroffen voor de inwijding op Paasmaandag 11 april én voor de inspelings op Vlasmis, zondag 15 mei. Meester Staf Nees is verantwoordelijk voor het muzikaal programma.

In 't Klokje van Haaltert verschijnt een tekst over de beiaarden met o.m. :

" Op dit ogenblik telt België 63 beiaarden.

Weldra komt er nog één bij, in onze schone parochie van Haaltert, en toekomstige week leest gij de beschrijving van den nieuwe beiaard van Haaltert, met zijn 44 klokken. Wie brengt nog zijn steentje bij, voor dat schone werk".

Ondertussen werd er koortsachtig gewerkt te DOORNIK, waar de klokjes na het gieten eveneens dienden gestemd te worden.

Dit gebeurt door op de draaibank een kleine hoeveelheid materiaal weg te draaien. De controle berustte bij Staf Nees.

De beiaard werd opgesteld midden in een prachtig bloemenkader vooraan in de kerk en op Paasmaandag 11 april 1955 werd hij onder grote belangstelling plechtig gewijd door Monseigneur Calewaert.

Natuurlijk offreerde Pastoor Buckens een feestmaal aan de Geestelijke Overheid, de Gemeenteraad en de leden van de Kerkfabriek. Door 27 notabele Dames en Heren werd "verdoken tong met kalfszwezeriken" en "getruffelde kalfsrib met mirabellen" geproefd, overgoten met enkele niet te versmaden châteauijnen.

Wij kunnen ons voorstellen hoe onze Herder glunderde toen hij met de gasten klonk op het succes van de onderneming én op het verdere gunstige verloop van zijn droomproject !

Op 28 april waren al de klokjes gestemd en werd Mr. Staf Nees uitgenodigd naar Doornik voor definitieve goedkeuring. Een tweede keuring gebeurde na ophanging in de toren en tenslotte werd een korrektieverslag gestuurd na de bespeling op Vlasmis (15 mei 1955).

Onze pastoor had waarschijnlijk nog geen financiële problemen want hij dacht reeds aan verdere uitbouw en modernisering, o.m. het plaatsen van een trommel voor het instellen van verschillende melodieën, de elektrische bediening, én de uitbreiding van

de beiaard met een 45e klok.

Op 12 oktober 1960 werd een kontrakt aangeboden door klokken-
gieterij Michiels voor het plaatsen van een trommel met 80 ma-
ten en een basisklok in toon RE voor de som van 100.000 fr.

Op dit klokje van 200 kg. liet de pastoor graveren :

"H. Gorik B.V.O.

Pastoor Buckens".

Staf Nees regelde de trommel als volgt :

op het uur : Chez nous soyez Reine,

op het half uur : Beiaardlied van Benoit

op het kwartier : Ave Maria van Lourdes en
Sanctissimi.

Het elektrische gedeelte werd eveneens geplaatst door Firma
De Visscher uit Gent voor 9.660 fr. Zo kon de beiaard in- en
uitgeschakeld worden van in de sakristie en van in de pastorie.
Alles samen kostte de "levensdroom" van E.H. Buckens zowat
300.000 fr., waarvan ruim 90.000 fr. als giften van de parochi-
anen. Vermelden wij ook dat een groot gedeelte betaald werd
door de ontvangen schadevergoeding (297.076 fr.) voor de wegge-
haalde klokken tijdens WO II.

Het klokkenspel genoot niet het verhoopte sukses en op 15 augus-
tus 1961 organiseerde de pastoor het laatste beiaardconcert
van Staf Nees en zijn Mechelse kollega Jef Van Stappen.

Met zijn bezieler, E.H. Buckens, ging ook onze beiaard"op rust",
het klavier bleef onaangeroerd.

Dringende onderhoudswerken en gebrek aan interesse brachten mee
dat het klingelende klokkenspel achterwege bleef.

Interpellaties in de gemeenteraad leverden ook geen resultaat op.
Een klein lichtpunt in 1972 toen enkele vrijwilligers (Jan Joos,
Frans Nerinckx en Frans De Meyer) de hoogstnoodzakelijke herstel-
lingen zelf opknaptten.

Gelukkig waaide er een nieuwe wind. In vergadering van 7 oktober
1984 zette de Kerkraad het licht op groen voor de herstelling.

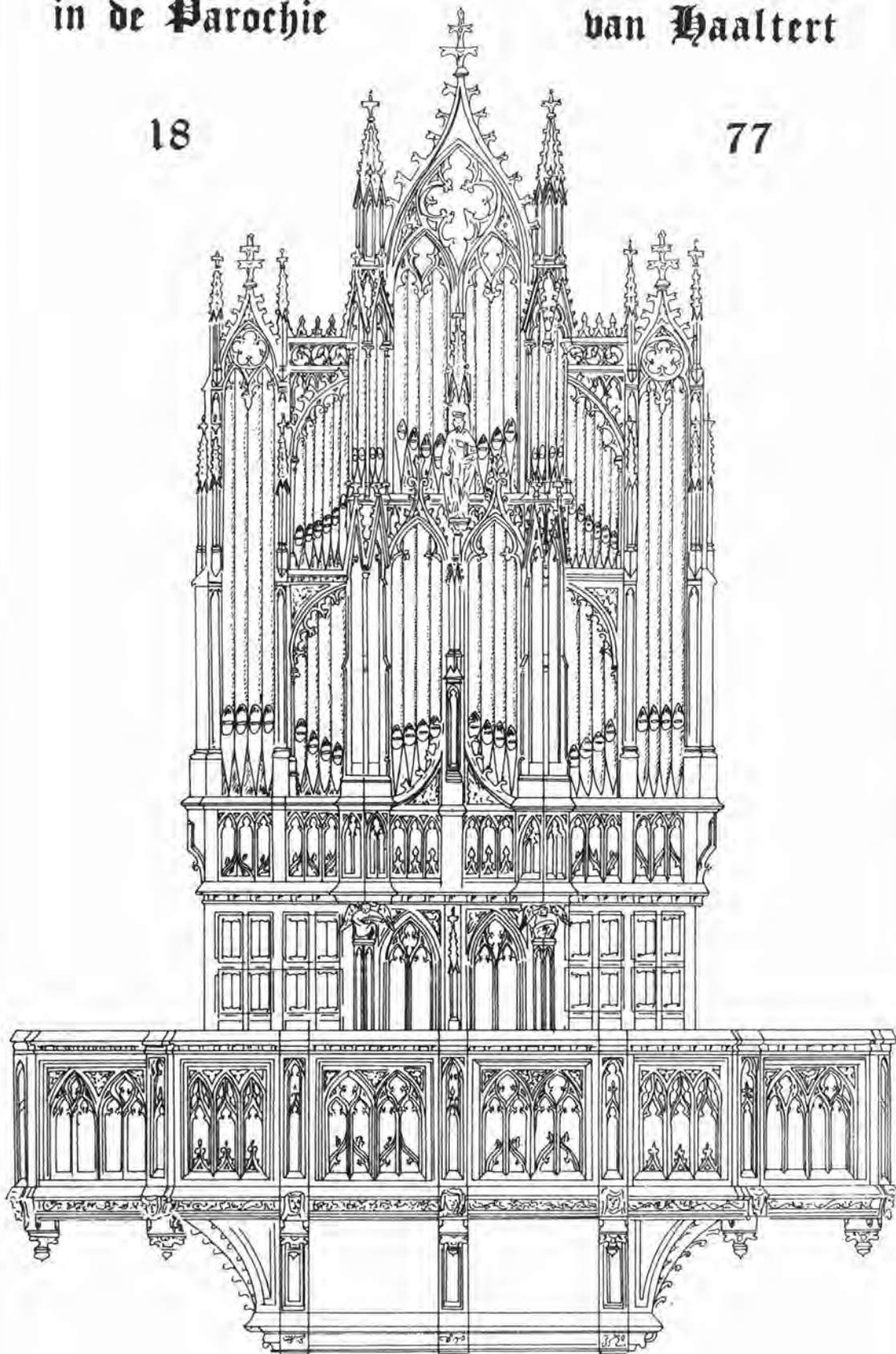
Met een beperkt budget (26.955 fr. voor aankoop van materiaal)
doch met een enorme inzet en idealisme werkten twee enthousiaste-
lingen, Dries Deleenheer en Hubert Verheijen, aan het herstellen
én vernieuwen van het mechanisme.

En op 12 mei 1985, Internationaal jaar van de muziek en 30 jaar
na de inhuldiging, galmden de speelse klokkeklanken terug over
het dorp.

Oxaal en Orgel
in de Parochie van Haaltert

18

77

Neubauer K.

Het orgel.

Eén van de grootste verwezenlijkingen in de nieuwe kerk was zeker de constructie en plaatsing van een orgel. Verscheidene malen organiseerde de pastoor omhalingen in de kerk die natuurlijk vooraf gegaan waren door aangepaste sermoenen. Ook op de kansel kon onze Herder het niet laten de politieke snaar te bespelen en ontving de burgemeester wel eens een veeg uit de pan, o.m. toen Pastoor Van Gansbeke predikte : "dat alle brave inwoners deze gemeente hierin vergelden, uitgezonderd Mr. den Burgemeester en zijnen aanhang".

Het orgel werd gebouwd door de firma Vereecken uit Gijzegem in 1877. De Denderbode van 21/10/1877 schrijft : "Wij vernemen dat de plechtige inhuldiging der nieuwe orgel van Haaltert, vervaardigd door de Heren Vereecken, vader en zoon van Gijzeghem zal plaats hebben, maandag 29 oktober".

In 1948 kon dank zij het legaat van E.H. Ronse (39.000 fr.), het orgel grondig gereinigd en hersteld worden.

OP 19/8/1980 werd het instrument geklasseerd door de Dienst van Monumenten en Landschappen.

Het orgel dat nu 100 jaar oud is, is dringend aan restauratie toe. Dit zal waarschijnlijk eerlang gebeuren. Op de gemeentebegroting 1986 werd trouwens een niet onbelangrijk bedrag voorzien voor de restauratie.

De grote kunst-historische waarde van het orgel blijkt mede uit een memorandum van een orgelbouwer : "Het betreft een instrument dat historisch en artistisch van zeer groot belang is, van stevige bouw, van voor-romantische stijl nog goed geworteld in de tradities van het post-classisime.

Het instrument is gebouwd achter een prachtige neo-gotische kast. Het instrument moet bewaard en onderhouden worden met de grootste eerbied, zonder subjectieve wijzigingen. Het mechanisme moet gerestaureerd worden, zonder de oorspronkelijke stijl te wijzigen".

Devotie te Haaltert (Vlasmis)

De bijzonderste en meest volkse devotie was de verering van de H. Laurentius. Deze heilige wordt aangeroepen tegen een gevreesde ziekte bij de vlasteelt : "den brand".

De verering te Haaltert is zeer oud. In 1668 liet de pastoor het St.-Pieteraltaar herinrichten voor de H. Laurentius en hij bestelde bij de Gentse schilder Jan Van Cleef een schilderij, de Marteldood van de Heilige.

Afb. 27 —
Marteldood van de H. Laurentius

De toenmalige paus Leo XII verleende in 1828 een volle aflaat aan de bedevaarders te Haaltert. Afgebeelde plakbrief bewijst wel de belangrijkheid van de Laurentiusverering.

Na WO I verdween de vlaskultuur uit onze streken, de rootputten op de Vorsinck, op den Techel en in Mussenzele werden verwaarloosd en de bedevaarders bleven weg.

Alleen Vlasmiskermis hield stand, doch ook deze moest het opgeven tijdens WO II. In 1954 kwam er, dank zij Pastoor Buckens, een zomerbegankenis t.e.v. de H. Aldegonde op Vlasmis met processie en zegening tegen de kanker.

Enkele jaren later verdween de processie uit het straatbeeld en beperkte men zich tot een offergang in de kerk zelf. Toch blijft het in de volksmond op de zondag na 10 mei nog altijd Vlasmis, gepaard gaande met een "kleine" kermis. Sinds 1982 proberen een paar verenigingen (VAB-VTB en Vrolijke Musici) met hun "Dagje Dorp" Vlasmis wat meer leven in te blazen.

Dit belangrijke werk stond lange tijd beschadigd op de pastoriezolder, tot in 1951, toen pastoor Buckens het liet restaureren. Het hangt nu in onze parochiekerk. Wij mogen aannemen dat ons dorp overrompeld werd met Vlasmis. Van heinde en verre kwamen de boeren de zegen afsmecken over hun vruchten.

Bij de begankenis in 1837 werden 7 schalen geplaatst, 4 in de kerk en 3 rond het gebouw en in die periode werd ook het gedenkrentje met litanie van de Heilige op 4000 eks. gedrukt.

SOLEMNELE HEYLIGE LAURENTIUS MISSE TE HAELTERT BY AELST.

De Eerw. heer Pastor en Kerk-raed der gemeente *Haeltert*, provincie Oost-vlaenderen, aenmerkende den Jarelykschen buytengewoonen toeloop, die van over honderde jaren plaets ghad heeft (A) tot de Reliquiën van den *H. Laurentius*, Martelaer en Patroon in vele kwellende *huydziektens* voor menschen en beesten, als ook voor de vrugten te velde, maer wel byzonderlyk voor *DEN BRAND IN HET VLAS*, zoo is het, dat de zelve om den byzonderen toeloop, eerbiedigheyd en devotie tot den *H. Laurentius*, nog meer om meer te doen aengroeyen, de eer hebben het geëerde publiek te verwittigen, dat er op den

om negen uren voor middag, in de kerk van *Haeltert* zeer plechtig gecelebreerd zal worden *eene gezongene Misse* ter eeren van den *H. Laurentius*, en om twee uren na middag solemnele *Vespers* en *Lof*.

Den geheelen dag en volgende dagen, zal er gezegend worden met zyne *H. Reliquiën*, en zyne *Litaniën*, inhoudende zyn leven, zyn in de kerk te bekomen.

N. B. Leo den XII, Paus van Roomen, heeft in de kerk van *Haeltert*, jarelyks en voor altyd verleent, *eene Octave met vollen Aflaet*, beginnende met den *10 Augustus*, Feestdag van den *H. Laurentius*.

ZEGT VOORDS.

(A) Zie *Cornelius Van Gestel* in syne beschryving van het *Aertskiedon* van *Nievelen*.

Bij de parochiekerk hoort natuurlijk een koster, een kerkbaljuw, oksaalzangers en de stoeltjeszetster.

De koster die voor de eerste maal het nieuwe orgel bespeelde was Jan Baptist Vercruyssen. Hij werd opgevolgd door Amand Jooris, knap orgelist en toondichter. A. Jooris componeerde heel wat liederen o.m. het in Haaltert zeer populaire Walputlied.

Deze begaafde musicus overleed in 1918 en zijn zoon Paul volgde hem op. Paul Jooris bespeelde het orgel tot 1982. Deze taak werd op vrijwillige basis voortgezet door Albert Redant. Vandaag de dag wacht Haaltert nog steeds op een koster !

Kerkzangers wisselen natuurlijk regelmatig, maar wij mogen toch schrijven dat gedurende de naoorlogse periode enkele basisfiguren zorgden voor een Gregoriaans tintje tijdens de plechtige hoogmissen.

Staand (v.l.n.r.) Frans Van Cauter - Julien Van Overwaelle - Marcel Van Cauwenbergh - Meester Schotsaert - Albert Redant - Marcel Gees - Gilbert Redant - Frans Van den Bergh - Oscar Roelandt.

Zittend (v.l.n.r.) Jozef Scheerlinck - Louis Roelandt - E.H. Buckens - Jozef Lauwereys - Paul Jooris (koster) - Alexis Van den Bergh en Jozef Van den Bergh.

Tijdens het mishoren werden de jeugdige bengels in "bedwang" gehouden door de kerkbaljuw ofte "suisse".

Jozef Volckaert (9/9/1893) met jas en pijk, statig wandelend langs de stoelenrijen, was een vertrouwd beeld in onze kerk. Hij aanvaardde de job in 1931 en gedurende 41 jaar bleef hij stipt zijn dienst verzorgen (afb. 30).

Afb. 30 — Suisse Jozef Volckaert

Afb. 31 —
Marieken Braem en Mieken Redant

Ook "Marieken Braem" was niet weg te denken uit de kerk. Zij zorgde voor de ophaling van het stoelgeld en voor de piekfijne rangschikking van de kleine biezen stoeltjes. Samen met Mieken Redant was zij verantwoordelijk voor de netheid van het interieur.

Wij hebben in dit speciaal nummer van "Mededelingen Heemkring Haaltert" enkele bladzijden gewijd aan de Haaltertse parochiekerk en hopen dat wij er in geslaagd zijn een duidelijk beeld te schetsen van de constructie en verfraaiing van de St.-Gorikskerk.

Wij bezitten een prachtig neo-gotisch gebouw met "kathedraalalures" zoals sommigen beweren.

Haaltert mag terecht fier zijn over zijn kerkgebouw dat, dank zij velen, gaaf bewaard werd.

Haaltert, voorjaar 1986.

Willy De Loose

Bijdragen van Hilde Raes en
Marianne Pattin

Bronnen.

- Jozef De Brouwer : Parochiale Geschiedenis van Haaltert -
Kollegiaal Kapittel te Haaltert
(afleveringen land van Aalst 1952)
- De Potter en Broeckaert : Geschiedenis van de Gemeenten in
Oost-Vlaanderen 5e reeks - 2e deel.
- Min. Ned. Kultuur: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen
Prov. Oost-Vlaanderen, Arr. Aalst Deel 5n2
- G. Potvlieghe : Historisch orgel in Vlaanderen Deel I
- Marianne Pattin : De neogotische kerken van Architect
M. De Noyette. Proefschrift - RUG 1983-84
- Mededelingen Heemkring Haaltert - jg. 2 nr. 4 en jr. 5 nr. 2.
- Rijksdienst voor Monumenten en Landschappen - Brussel
- Bischoppelijk Archief Gent - bundel kerkarchief Haaltert
- Rijksarchief Gent - bundel Haaltert modern
- Dekanaal archief Haaltert - Algemeen- en fotoarchief
- Dekanaal archief Haaltert - Liber Memoriales vanaf 1848.